

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Priemyselná 2, 824 73 Bratislava 26

Kancelária predsedu

Odbor komunikácie a styku s verejnosťou

Elektronické trhovisko vykazuje finančné úspory, ktoré kontrolóri NKÚ SR spochybnili na viacerých príkladoch

Bratislava 11. mája 2018 – Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR) nedávnou kontrolou preveroval, nakoľko efektívny je elektronický kontraktčný systém (EKS) vo verejnej správe. Kontrolná akcia za roky 2015 a 2016 mala za cieľ preveriť, či je reálne dosiahnuť v podmienkach miestnej samosprávy také vysoké úspory, aké sú deklarované v EKS. Napriek tomu, že elektronické trhovisko býva označované za významný protikorupčný nástroj a dôležitého pomocníka v procese obstarávania, kontrolóri odhalili viaceré riziká tohto systému. Ukazuje sa, že vykazované finančné úspory nie sú reálne, systém je málo transparentný a pre používateľa komplikovaný.

Ako zásadný sa prejavuje problém s vykazovanou výškou finančných úspor. Do konca roka 2016 bolo cez EKS realizovaných takmer 70-tisíc zákaziek s vykázanou úsporou necelých 169 miliónov eur. Takmer tretina z ušetrených finančných prostriedkov, t. j. 50 mil. eur, malo byť výsledkom obstarania jedenástich zákaziek, ktoré zrealizovalo 9 obcí (tabuľka č. 1). Kontrolóri však zistili, že hoci EKS vykazoval uvedené zákazky ako zazmluvnené, v skutočnosti bola zrealizovaná len jedna zákazka. Kontrolný úrad odhalil fiktívnu úsporu aj v obci Kmeťovo, ktorá zadala do trhoviska zákazky na stavebné práce celkom 5-krát, pričom celková úspora mala byť vyše pol milióna eur (tabuľka č. 2). Ani jedna z piatich zákaziek sa nezrealizovala, a tak k žiadnym úsporám nedošlo. Tieto príklady poukazujú na to, že systém vykazuje úsporu aj v prípade, keď obstarávateľ odstúpi od zmluvy, prípadne k realizácii zákazky nikdy nedôjde, čo je vážny nedostatok celého systému. Deklarované úspory sú fiktívne, a teda aj provízie pre správcu systému sú neodôvodnené. Z tohto dôvodu NKÚ SR odporúča ministerstvu vnútra zrealizovať vzorec pre výpočet úspor a urobiť systémové zmeny, ktoré by sledovali celý životný cyklus zákazky, teda aj prípadné zmeny, dodatky, či zrušenie zmluvy.

Cieľom kontroly bolo tiež zistiť, či systém poskytuje prehľadné, ľahko prístupné a využiteľné údaje pre jeho používateľov. Inak povedané, či možno EKS považovať za užívateľsky prívetivý informačný systém. Neprehľadnosť výstupov a následne zložitý proces spracovania údajov predstavujú pre bežného užívateľa často neriešiteľný problém. Napríklad pri nákupe kancelárskeho papiera bolo identifikovaných viac ako 67 spôsobov zadania tohto tovaru. Systém nedisponuje jednoduchým ovládaním, ktorým by bolo možné ľahko a rýchlo vybrať obstarávanú komoditu, ale prenáša túto úlohu na obstarávateľa. Mnohorakým spôsobom zadávania tej istej komodity (napr. kancelársky papier), sa údaje v EKS stávajú nielen nevyužiteľnými pre tých, ktorým by mali pomôcť, ale sťažujú aj možnosť verejnej kontroly. Kontrolóri tiež zistili, že systém pri zadávaní zákazky umožňuje ponechať nevyplnené pole pri maximálnej výške zdrojov. Vyplnením uvedenej informácie sa určuje finančný strop pre obstarávané tovary, služby alebo stavebné práce. Ak ale obstarávateľ tento údaj neuvedie, dáva dodávateľovi možnosť zadať ľubovoľnú, finančne neohraničenú cenovú ponuku. A to je kritickou časťou systému vo vzťahu k vykazovaným úsporám.

Podľa skúseností kontrolórov EKS nepredstavuje pre obstarávateľov pomocníka, ktorého by dokázali spoľahlivo využiť napr. pri určovaní cien obstarávaných tovarov, služieb a stavebných prác. V prípadoch, že je predmetom zákazky viac ako jedna komodita, trhovisko pracuje len s cenou za celú zákazku, nie za jednotlivé komodity v rámci zákazky. Z údajov bolo možné vyčítať len výslednú sumu obstarania a vykázanú úsporu za celú zákazku. Systém však neposkytuje detailný rozpis zákazky, z ktorého možno rýchlo a jednoducho identifikovať jednotkovú cenu, za ktorú boli jednotlivé tovary obstarané. Tým nemožno spoľahlivo identifikovať, či ceny zodpovedajú trhovým cenám, alebo sa od nich líšia smerom nahor či nadol. Kontrolóri preto hodnotia spôsob poskytovania údajov ako málo transparentný a neprehľadný. Systém nijakým spôsobom nepracuje s realnosťou cien, aj napriek tomu, že disponuje veľkým počtom porovnateľných údajov, z ktorých by bolo možné určiť cenu zodpovedajúcu skutočnosti.

NKÚ SR u takmer 200 obcí nitrianskeho kraja preveroval ich názory a skúsenosti s EKS. Väčšina obcí vidí v systéme pozitíva, šetrenia času a financií, transparentnosť. No zároveň konštatuje, že trhovisko neprinieslo zjednodušenie a menej administratívy. Kontrolóri považujú za najrizikovejší predmet verejného obstarávania cez EKS stavebné práce, pri ktorých nemožno vykazovanú výšku úspor považovať za pravdivú. Preto navrhujú, aby boli stavebné práce vylúčené z procesov obstarávania cez tento systém. Po zvýšení zákonných limitov na obstarávanie cez EKS zároveň väčšina subjektov verejnej správy na tieto limity nedosiahne.

Národná autorita pre oblasť externej kontroly tiež odporúča presunúť elektronické trhovisko spod rezortu vnútra na Úrad pre verejné obstarávanie. Elektronické trhovisko by malo byť zároveň výlučne v pôsobnosti štátu, tak ako to je vo väčšine európskych krajín. Na Slovensku je systém síce v správe rezortu vnútra, prevádzkuje ho však konzorcium súkromných spoločností (Slovak Telekom, a.s., ANASOFT APR, spol. s r.o. a TASR). Od júla 2014 do konca roka 2016 štát zaplatil za vytvorenie a prevádzku systému, ako aj podiely z vykázaných úspor celkovo takmer 15 mil. eur. Doterajšie zmluvné vzťahy garantujú jeho prevádzku do roku 2022. Do budúca tak vzniká veľké riziko so zabezpečením jeho prevádzky, pretože vlastníkom EKS nie je štát, ale spoločností zo súkromného sektora.

Tabuľka č. 1: Prehľad preverovaných zákaziek

Obec	Číslo zákazky	Predmet obstarávania	Druh	Deklarovaná úspora
Brusnica	Z20167947	Znižovanie energetickej náročnosti OcÚ	SP	1 169 995,00
	Z201616497	Znižovanie energetickej náročnosti OcÚ	SP	5 949 483,00
	Z201618909	Znižovanie energetickej náročnosti OcÚ	SP	5 114 433,00
Vagríneec	Z201630348	Protipovodňové opatrenia	SP	5 919 600,00
Kolbovce	Z201630368	Protipovodňové opatrenia	SP	5 936 400,00
Korunková	Z201630370	Protipovodňové opatrenia	SP	5 912 230,80
Kružlová	Z201630371	Protipovodňové opatrenia	SP	5 928 000,00
Mičakovce	Z201630373	Protipovodňové opatrenia	SP	5 844 926,40
Ruská Bystrá	Z201630376	Protipovodňové opatrenia	SP	5 841 759,60
Hostovice	Z201619999	Separácia odpadov	SP	837 712,50
Nižný Žipov	Z201623532	Oprava miestnej komunikácie*	SP	638 000,00
SPOLU:				49 092 540,30

Tabuľka č. 2: Prehľad nezrealizovaných zákaziek obce Kmeťovo

Predmet obstarania	Stav zákazky v EKS	Skutočnosť	Vykázaná úspora (v eurách)
Zvýšenie bezpečnosti a prevencie voči vandalizmu	Zazmluvnená	Nezrealizovaná	57 550,80
Zvýšenie bezpečnosti a prevencie voči vandalizmu	Zazmluvnená	Odstúpenie od zmluvy	135 600,00
Rekonštrukcia a modernizácia schátralého ihriska	Zazmluvnená	Odstúpenie od zmluvy	146 751,20
Rekonštrukcia a modernizácia schátralého ihriska	Zazmluvnená	Odstúpenie od zmluvy	146 000,00
Rekonštrukcia a modernizácia schátralého ihriska	Zazmluvnená	Nezrealizovaná	47 641,00